

УДК 378.124

**Ірина Рудницька, аспірантка Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕСУ ЙОГО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Стаття розкриває особливості педагогічної творчості як процесу самореалізації та самовдосконалення вчителя. Констатовано, що критерієм результативності педагогічної творчості є позитивна динаміка сформованості як творчого учня, так і зростання рівня творчої діяльності самого вчителя. Акцентовано необхідність розвитку особистісних та професійно-педагогічних якостей учителя в різних формах післядипломної освіти, підвищення кваліфікації, у процесі самовдосконалення, самоосвіти, самовиховання тощо.

Ключові слова: творча самореалізація, педагогічна творчість, педагогічна майстерність, творча культура, формування творчої особистості.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається тенденція переходу до гуманістичної освіти, основою якої є збереження, трансляція й набуття духовних особистісних цінностей. Метою навчання в такому контексті має бути послідовна реалізація гуманістичного принципу – дбайливе ставлення до внутрішнього світу людини, її інтересів і потреб, збагачення її духовного потенціалу [6, 56]. За таких умов педагогічна творчість педагога набуває надзвичайного значення як головна складова формування особистості. У процесі педагогічної творчості постійно виникає незліченна кількість педагогічних завдань, які є творчими. Педагогічна творчість виступає найважливішим критерієм якісного творчого зростання педагога й закономірно вважається об'єктивною рисою педагогічної діяльності, у процесі якої здійснюється саморозвиток, самореалізація суб'єкта. Особливістю творчості педагога є те, що він реалізує свої особистісні й професійні творчі потенції засобами творення особистості вихованця. Без творчості немає натхненної педагогічної діяльності та активної взаємодії між педагогом і учнем. Оскільки вчитель завжди був і буде головною постаттю в навчально-виховному процесі, то для виконання тих замовлень, що ставить перед ним сучасне суспільство, вкрай необхідно створити умови для самореалізації власне вчителя.

Мета статті. Розкрити сутнісні характеристики педагогічної творчості як головної складової самореалізації вчителя та визначити основні шляхи формування його творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. Здавна самореалізація є однією з найголовніших потреб людини, що свого часу було відзначено в різноманітних теоріях мотиваційного процесу, найвідомішими з яких є теорії А. Маслоу, Х. Херцберга, К. Роджерса, Ф. Франкла та інших [13, 116]. Самореалізація створює особистість людини, що особливо важливо. Видатний педагог К. Ушинський казав, що “особистість виховується особистістю, і чим більший калібр особистості вихователя, тим глибший та сильніший його вплив на особистість учня” [11, 12].

У державній національній програмі “Освіта” наголошено на необхідності розвитку ініціативи й творчого пошуку педагогів, вивчення й поширення їхнього педагогічного досвіду [2]. Зміни суспільного життя України вимагають від усіх педагогічних колективів працювати по-новому, оновлювати форми й методи діяльності. Наукові дослідження все частіше повертаються в бік вдосконалення тих чи інших сторін діяльності педагога, методичних інновацій, пошуків ефективних складових навчального процесу. Однією з таких найважливіших складових є творчість педагога, як головна частина його самореалізації та самовдосконалення.

У цьому контексті нас цікавить передусім процесуальний аспект творчості, згідно з яким вона трактується як розвиток особистості та її самореалізація в процесі створення матеріальних і духовних цінностей. Для нас представляє інтерес *педагогіка творчості* як особлива галузь педагогічної науки, що спрямована на виявлення закономірностей формування творчої особистості, як *пошук учителем нових розв'язків* у постановці нових завдань, застосування

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕСУ ЙОГО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

нестандартних прийомів діяльності як здатність передбачати, емоційно переживати та розв'язувати завдяки творчій уяві проблемні ситуації шкільного життя.

Процесуальному аспекту творчості цілком відповідає визначення педагогічної творчості Н. Кичук, яка вважає творчість найважливішим критерієм якісного становлення особистості вчителя сучасної школи, що проявляється насамперед у соціальній потребі працювати творчо [10, 165]. Також такому підходу відповідає розуміння *педагогічної творчості як особистісно орієнтованої розвивальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу* (вчителя і учня), зумовленої специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними й спрямованої на формування творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

Педагогічна діяльність учителя вбирає сутність і закономірності феномена творчості і є предметом дослідження *педагогіки творчості*. Педагогічна творчість учителя зумовлена багатоманітністю психолого-педагогічних зв'язків учителя і учня, педагогічного й учнівського колективів, їхньої спільною творчою діяльністю, яка забезпечує розвиток творчої індивідуальності кожного її суб'єкта.

Критерієм результативності педагогічної творчості є позитивна динаміка сформованості як *творчого учня*, так і зростання рівня *творчої діяльності самого вчителя* [7, 178].

Що створює творчу атмосферу в колективі:

1. Спільність творчих пошуків, тобто постановка перед колективом творчої методичної проблеми, яка б пов'язувала зусилля попередніх років роботи з даним навчальним роком і в той же час визначала перспективні лінії в розвитку творчої діяльності педагогічного колективу й кожного вчителя зокрема.

2. Визначення пріоритетних напрямків роботи.

3. Справжній педагогічний колектив можливий лише за умови, якщо в школі є творче ядро педагогів, об'єднаних ідеєю виховання справжнього громадянина нашої держави, а громадянське виховання – один з пріоритетних напрямків нашої роботи.

4. Взаємопорозуміння вчительської молоді й досвідчених учителів, що знаходить своє вираження в наставництві.

5. Довіра, взаємоповага, стабільність кадрів, належний психологічний мікроклімат.

6. Готовність членів колективу приймати рішення та нести за них відповідальність.

7. Прагнення учасників навчально-виховного

процесу до саморозвитку, творчості, прояву ініціативи [15, 18].

З цієї точки зору для педагогічної громадськості, як і для ширших верств читачів, безсумнівний інтерес становитиме книга доктора філософських наук, професора, дійсного члена АПН України Івана Андрійовича Зязюна "Педагогіка добра: ідеали і реалії". На думку автора, надзвичайно вагомий вплив на формування особистості має атмосфера повсякденного шкільного життя, якщо воно наповнене позитивною почуттєвістю й здатне приносити дітям радість шкільного щастя. З позиції І. Зязюна добре було б, якщо б учителі усвідомили важливу освітню закономірність: "Життєві досягнення їхніх учнів зумовлюватимуться напруженою працею із саморозвитку власних здібностей упродовж усього життя" [3, 11]. Він навчає, що на кожному уроці відбувається не просто передача, засвоєння й оцінювання знань, а має місце життєва драма пізнання, яку вчитель-режисер повинен для кожного учня привести до щасливого фіналу: діти мають право навчатися в полі добра й краси. Особлива цінність авторського підходу до проблем навчання й виховання полягає в поєднанні теоретичних положень з конкретними прикладами їх реалізації. Бо, як відомо, найскладніше в педагогічній науці – впровадження наукових здобутків у реальне підґрунтя шкільної практики [5].

Сучасній школі потрібен учитель, який би являв собою взірць високої духовності. Успішне вирішення цього завдання можливе при єдності різних шляхів духовного розвитку вчителя, за умов координації діяльності всіх ланок освітньої системи. Особистісний духовний розвиток учителя здійснюється протягом усієї його педагогічної діяльності, в процесі органічної єдності педагогічного колективу школи, органів управління освітою, методичних служб закладів освіти. Державна програма "Учитель" особливо акцентує увагу на значущості методичних служб у розвитку професійної майстерності, творчого потенціалу, загальної та духовної культури сучасного вчителя [18, 2].

Суттєву роль у формуванні вчителя як творчої особистості відіграє його науково-методична підготовка – важлива складова всієї системи професійної підготовки. Оновлення й реорганізація системи освіти вимагає подолання формалізму в професійній діяльності педагога, спільної з учнями творчо-пошукової діяльності [16, 2].

Науково-методична досконалість, до якої прагне вчитель, визначена як результат науково-методичної підготовки. У її основу покладено

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕСУ ЙОГО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

взаємозв'язок трьох сфер та їх компонентів: когнітивної – система науково-методичних знань про цілі, принципи, методи та засоби діяльності вчителя природничих дисциплін (нормативні, методологічні, дидактичні, методичні, природничонаукові); операційно-діяльнісної – знання, вміння та навички, необхідні для здійснення всіх функцій науково-методичної діяльності й участі майбутніх учителів у різноманітних формах її організації; особистісної – практичне спрямування науково-методичної діяльності та її оцінювання, мотиви, професійна спрямованість, самостійність, творча активність, ініціативність, прагнення до самовдосконалення.

Проблема розвитку та саморозвитку духовної культури вчителя є вічною. Саме вчителеві належить місія транслювати духовні цінності суспільства, створювати умови для передачі цих цінностей підростаючим поколінням і відображати їх у творчій діяльності, в культурі вчинку. Розвиток духовної культури вчителя зумовлює його здатність до самоактуалізації, духовної самореалізації, формування вмінь духовно-практичної діяльності, пошуку духовно-моральних та естетичних ідеалів, свідомої роботи з виховання духовного світу підростаючих поколінь і суспільства в цілому.

Якість творчої самореалізації вчителя визначається:

- шириною його світогляду, обсягом та глибиною професійних знань, умінь та навичок;
- умінням ефективно реалізувати власний професійний потенціал;
- спрямованістю та вмінням самостійно вдосконалювати свою професійну та ділову підготовку [8, 4].

Одним з головних компонентів самореалізації та успіху творчої діяльності є самопізнання, потреба в якому народжується з потреби самореалізації. Значний крок у наукових розробках цих процесів педагогіка й психологія зробила тоді, коли була вперше запропонована теорія “Я-концепції”. “Я-концепція” являє собою певне стійке, узагальнене, внутрішнє узгоджене та непротивлене уявлення людини про самого себе, зафіксоване в мовному визначенні. Вона сприяє інтерпретації та мотивації нового досвіду та є джерелом очікування певних дій у ставленні до себе [12, 209]. “Я-концепція” є не статичною, а динамічною системою, її формування, розвиток, зміна зумовлена факторами як внутрішніми, так і зовнішніми. Фундаментальний вплив на формування “Я-концепції” та на процес соціалізації особистості здійснює родина. Причому цей вплив є сильним не тільки в період раннього віку, коли

родина є єдиним або принаймні домінуючим соціальним середовищем, а й у подальшому. З віком все більш впливовим у розвитку “Я-концепції” стає значення досвіду спілкування та взаємодії людини з іншими в школі, в різних неформальних групах, у суспільстві, а також досвіду професійної діяльності. З погляду “Я-концепції” спрямованість на творчість та самореалізацію здебільшого залежить від налаштованості людини на досягнення успіху. Упевненість у тому, що людина налаштована активно та позитивно, дозволить їй контролювати умови, в яких вона знаходиться. Завдяки цьому людина може змусити обставини діяти на неї. Одна з головних складових успіху – це абсолютна впевненість у правоті свого діла та цілеспрямованість, а будь-який дійсний успіх завжди починається з того, що людина отримує віру в себе [17, 12]. Таким чином, однією з умов творчої самореалізації є формування власної “Я-концепції” за позитивним типом впевненості в собі та в досягненні успіху. Для цього в психології існує безліч методик, наприклад, ментального програмування, НЛП тощо.

Діяльність людини, зокрема засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що виконуються людиною. Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх реалізацією, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває в себе компетентність у тій чи іншій сфері життя. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані ключові, чи життєві, компетентності. Якщо ж компетентність розповсюджується на вузьку сферу, наприклад, у рамках певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

Таким чином, під компетентністю людини педагогі розуміють у певний спосіб структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і стосунків, які набуваються в процесі навчання. Вони дають людині змогу визначати, тобто ідентифікувати й розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності.

Сформовані компетентності використовуються людиною за потребою в різних соціальних та інших контекстах залежно від умов та потреб щодо здійснення різних видів діяльності. Компетентна людина застосовує ті стратегії, які здаються їй найприйнятнішими для виконання окреслених завдань. Управління власною

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕСУ ЙОГО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

діяльністю веде до підвищення або модифікації рівня компетентності людини. Отже, компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика освіти. Нижній поріг, рівень компетентності є рівнем діяльності, що необхідний і достатній для мінімальної успішності в одержанні результату [9, 17]. Рівень компетентності визначає педагогічну майстерність, яка своєю чергою є складовою педагогічної творчості.

Згідно зі згадуваною раніше національною програмою “Освіта”, педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості вчителя, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [2]. Педагогічна діяльність завжди виражається як творчий процес. Тому важливо визнати, що творчість – це процес створення чогось нового на основі перетворення пізнаного: нового результату або оригінальних шляхів і мета дій його одержання. Педагогічна творчість – процес створення й перетворення особистості вихованця. Вона виявляється в науковій діяльності педагога й у творчій педагогічній роботі (оригінальне вирішення педагогічних завдань, розробка нових педагогічних методів, прийомів, застосування педагогічного досвіду в нових умовах, удосконалення системи роботи з учнями, імпровізація в педагогічному процесі). Під час роботи з учнями вчитель передбачає педагогічні ефекти, впливає на уяву, увагу, пізнавальну діяльність учнів, а також звертається до педагогічного перевтілення, що робить його діяльність творчим процесом [1, 12].

Особливості педагогічної творчості, в порівнянні з іншими формами людської творчості, зумовлені, перш за все, обмеженістю часу. Аудиторна година чи урок, кредит, тема, обсяг годин на певний курс чи дисципліну – все це зводить педагогічну творчість до досить жорстких рамок, майже виключаючи з цього процесу такі поняття, як імпровізація, натхнення, які, за таких умов, вчитель повинен дуже ретельно проробляти вдома, заздалегідь. Крім того, необхідність завжди давати позитивні результати зумовлює підвищену відповідальність за результати власної творчості. Вчитель не має можливості переробити невдалі творчі дії, очікувати, коли прийде натхнення та занадто захоплюватися. Важливою є й така обставина, як публічність творчості, бо вчитель завжди на очах, на нього дивляться не тільки учні, а й батьки, колеги, адміністрація, що також зумовлює підвищені вимоги до себе – як до зовнішності й поведінки, так і до особистісних якостей та творчих професійних здібностей.

Поняття творчості нерозривно пов'язане з поняттям мистецтва, а творчу діяльність педагога нерідко порівнюють з діяльністю митця, бо вона не може мати чітко фіксованих рамок. Професійна творчість вчителя – це створення час від часу нових форм і засобів взаємодії з учнями. Одним з головних напрямків підвищення педагогічної творчості є естетичне сприйняття дійсності, що досягається через естетичне виховання та самовиховання.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури виявив, що в теорії педагогіки естетичне виховання трактується на основі розуміння його як формування естетичного ставлення людини до дійсності. Сучасна педагогіка розглядає естетичне виховання як один з універсальних аспектів культури особистості, що забезпечує її рівень відповідно до соціального й психофізичного розвитку людини під впливом мистецтва та інших об'єктів і явищ реальності [14, 625].

У структурі формування творчої складової особистості можна виділити функціональні елементи: творча свідомість, що включає в себе сприйняття, емоції та почуття, потребу в творчості, творчу діяльність, оцінку, естетичний смак, ідеал. Особистість, що визначається культурою творчості, характеризується, в першу чергу, розвиненістю творчої свідомості й активністю в творчій діяльності. Будь-яка особистість як суб'єкт освітнього процесу формує та саморозвиває свою творчу культуру шляхом особистісного діяльнісного ставлення до процесів та явищ, які відбуваються в навколишньому середовищі.

У зв'язку з цим виділяються два рівні, що визначають творчу культуру особистості: творча діяльність, що знаходить своє відтворення в духовній і матеріальній діяльності людини, та творча свідомість. Остання має соціальний характер, який визначається тим, що за допомогою мистецтва відбувається реалізація та опанування духовним досвідом людства. Крім того, творча свідомість характеризується також і суб'єктивними рисами, які виявляються в розвитку та проявах індивідуальності особистості та можуть бути реалізовані в особистісно орієнтованій освіті.

Творча діяльність вчителя, як не дивно, не є суб'єктивним процесом однієї особистості, або колективу однодумців. Це, перш за все, співтворчість усіх учасників освітнього процесу. І відповідальність за результати цієї співтворчості несе саме вчитель, як найдосвідченіший учасник цього процесу. Вчитель є джерелом словесної

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕСУ ЙОГО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

творчості, майстром переконливого слова. Він своїм словом надихає дитину. Адже відомо, що навчити творчості може тільки творча особистість, наділена яскраво вираженими креативними рисами: розвинутою творчою уявою, фантазією та інтуїцією, схильністю до педагогічних інновацій, розвиненістю продуктивного мислення, здатністю до комбінування, свободи асоціацій. Творчий педагог створює в класі атмосферу, що передбачає схвалення, підтримку пошукової активності учнів, ініціативи, оригінальності та самостійності у вирішенні навчальних завдань, розробку й конструювання нових форм навчальної взаємодії, широкого застосування інтерактивних технологій навчання, спрямованих на розвиток творчої особистості.

Формування творчої особистості вчителя – це є складний процес, який зумовлений як мотивацією самого педагога, так і організаційно-методичною діяльністю методистів районних і міських методичних кабінетів, завдяки яким широка педагогічна громадськість має можливість познайомитись із методичною скарбницею новаторів. Тобто педагогічна творчість завжди є діалектичним поєднанням організації та імпровізації.

Основними шляхами формування творчої особистості педагогів є ознайомлення з сучасними досягненнями методики викладання предмета під час курсової перепідготовки в інституті освіти, проведення семінарів-тренінгів, створення ситуативних творчих груп (на рівні школи, району, міста, області) з розв'язання актуальних проблем методичного забезпечення викладання шкільних курсів.

Ефективною формою розвитку творчого потенціалу вчителя є *семінари-практикуми*. Досвід запровадження нових дисциплін у школах (валеологія, естетика, економіка, безпека життєдіяльності тощо) засвідчив необхідність коригування їх змісту, розкриття взаємозв'язків курсів з іншими навчальними дисциплінами, ширшого ознайомлення педагогів з досвідом інтерактивного навчання, накопиченим за кордоном.

Висновки. Сучасний етап розвитку цивілізації, української держави, економічні, політичні обставини, в яких знаходиться людство, особливість історичного процесу, через який проходить українське суспільство і весь світ, вимагає від кожної особистості творчої самореалізації.

З огляду на це, навчально-виховний процес у закладах освіти своєю змістовно-методичною

спрямованістю має сприяти розвитку яскравих, здатних завжди перебувати в пошуку власних шляхів самореалізації індивідуальностей, для яких творчість є справжнім культом.

Аналіз літератури з творчої самореалізації та вдосконалення вчителя показав, що система самовиховання містить: 1) етапи формування потреби в самовихованні, самопізнання, планування роботи над собою, реалізації програми, контролю та самоперевірки; 2) самопостереження, 3) самоаналіз, 4) самооцінки, 5) самопрогнозування, 6) самозобов'язання, 7) способи самовиховання: самопереконавання, самонавіювання, самоаналіз, самозаохочення, самосхвалення, самоосуд, самоконтроль, самооцінка [4, 13].

Отже, успішне вирішення завдань сучасної освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки педагогів. Жодна інша професія не ставить таких вимог до людини, як професія педагога. Суспільство ставить перед учителем завдання бути не тільки неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань і високої культури, а й прагнути до самореалізації у професійній діяльності.

Важливу роль у формуванні вчителя як творчої особистості відіграє його науково-методична підготовка, яка є головною складовою всієї системи професійної підготовки. Оновлення й реорганізація системи освіти вимагає подолання формалізму в професійній діяльності педагога, спільної з учнями творчо-пошукової діяльності.

Однак, слід зазначити, що більшість досліджень, присвячених проблемам формування, самореалізації та самовдосконалення педагогів, розглядають період становлення майбутнього вчителя. У цих роботах компонентний склад духовної культури відбиває специфіку професійно-педагогічного становлення майбутнього вчителя. Але існує нагальна потреба дослідження вдосконалення професійно-педагогічної діяльності та творчості вже працюючих учителів. Саме тому особливу цінність мають роботи, присвячені розвитку особистісних та професійно-педагогічних якостей учителя в різних формах післядипломної освіти, підвищення кваліфікації, в процесі самовдосконалення, самоосвіти, самовиховання тощо.

1. Бабіч Л.В. *Основи педагогічної майстерності: навч. посіб.* / Л.В. Бабіч, Г.М. Кондратенко. – Херсон: ХДПУ, 2002. – 81 с.

2. *Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття")*: Затв. Постановою КМ України від 3 листоп. 1993 р. №896 // *Нормативно-правове регулювання*. – К., 2003. – С. 51 – 93.

3. Зязюн І.А. *Педагогіка добра: ідеали і реалії*:

ОСОБИСТІСТЬ УЧИТЕЛЯ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

- науково-педагогічний посібник. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – К.: Вища школа, 1997. – 322 с.
5. Леценко М.П. Ідеали педагогіки добра в життєвих реаліях Івана Зязюна // Постметодика. “Громадянська освіта в школі” Науково-методичний педагогічний журнал. – 2001. – № 2. – С. 2 – 4.
6. Малицька О. В. Естетичне виховання майбутніх учителів у особистісно орієнтованому освітньому процесі / О.В. Малицька // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). Педагогіка – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – 210 с.
7. Новикова Н. Творчі здобутки учителів біології Львівської області / Н. Новикова // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). Педагогіка – №4. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – 210 с.
8. Петров Э.Г. Современные технологии обучения в высшей школе / Э.Г. Петров, Л.Н. Радванская, Н.В. Шаронова. – Харьков: Коллегиум, 2007. – 172 с.
9. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти // Вісник шкільних обмінів. – Вип. 22. – 2004. – С. 15 – 25.
10. Психология творчества / Под. ред. Я.А. Пономарева. – М., 1990. – 350 с.
11. Романовский А.Г. Саморазвитие личности и механизмы ее самоактуализации / А.Г. Романовский, А.С. Пономарев, В.Е. Михайличенко. – Харьков: НТУ “ХПИ”, 2002. – 75 с.
12. Романовський О.Г. Філософія досягнення успіху / О.Г. Романовський, В.Е. Михайличенко. – Х.: НТУ “ХПИ”, 2003. – 691 с.
13. Ромашов О. В. Социология труда: учеб. пособие. – М.: Гардарики, 2001. – 320 с.
14. Российская педагогическая энциклопедия: В 2-х т. / Под ред. В.В. Давыдова. – Т.2. – М., 1999. – 625 с.
15. Сидоренко Є. Від творчого вчителя до творчого учня / Є. Сидоренко // Управлінські інновації в роботі з педагогічними кадрами. Матер. семін., 15 – 16 трав. 2003. – Рівне, 2003.
16. Стрижак С. В. Науково-методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах / автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / С. В. Стрижак; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2005. – 22 с. – укр.
17. Тернер К. Мы рождены для успеха / К. Тернер. – М., 2001. – 187 с.
18. Ткачова Т. М. Розвиток духовної культури особистості вчителя в системі методичної роботи закладів освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Т.М. Ткачова; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с. – укр.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2009

УДК 371.135: 159.923(045)

Ольга Морозова, викладач кафедри теорії та методики мистецтв
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ОСОБИСТІСТЬ УЧИТЕЛЯ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлюються теоретичні підходи до розкриття сутності та змісту поняття “особистість учителя” дається коротка характеристика її структури.

Ключові слова: особистість, психолого-педагогічні підходи, структура особистості.

Постановка проблеми. Сучасна освіта в Україні виходить на якісно новий рівень, що зумовлено змінами в суспільно-політичному житті нашої країни й засвідчено Декларацією про державний суверенітет України, Конституцією держави, Законом України “Про освіту”, Державною програмою “Вчитель” (2002 р.) Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.), Національною програмою виховання дітей і молоді (2004 р.) тощо. Необхідністю сьогодення є створення в Україні нової школи, яка б плекала творчу особистість, створила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини, для піднесення

культури й духовності з орієнтацією на всю різноманітність вітчизняних і світових зразків. Це спонукає до подолання усталених стереотипів, застарілих цінностей і підходів, пошуку нових ідей, створення інтелектуальної основи школи ХХІ століття – школи самореалізації особистості, школи життєтворчості, полікультурного виховання, в якій утверджується проєктивна, особистісно зорієнтована педагогіка.

Однією з важливих складових сучасної освіти є професійна підготовка майбутнього вчителя, яка має ґрунтуватися на комплексі наукових і практичних знань і вмінь. Удосконаленню педагогічної підготовки вчителя в стінах навчального закладу має бути приділено серйозну